

N.F.S. Grundtvig “Hr. Krigscommissair Fibigers fuldkomne Enighed med mig om den Danske Høiskole i Soer”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.2, maj 2013

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1838 (SJ: 603)

Teksten er etableret af Henrik Yde

Punktkommentarer, indledning og tekstredigering er skrevet af Henrik Yde, redigeret af Holger Berg og Johnny Kondrup

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.theol. K.E. Bugge

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

[A:125]

Hr. Krigscommissair Fibigers fuldkomne Enighed med mig om den Danske Høiskole i Soer.

Bladet har, Gudskelov, vendt sig i Verdens-Historien, saa efter et Tidsrum, hvis Løsen var Rom og Latin, Krig og Skolemesterskab, et Nyt er oprundet, der vel endnu, som tit den opgaaende Soel, er bedækket af Skyer, men dog ogsaa, lig den, gennem mangt et lysteligt Glimt beviser sin medfødte Kraft; og snart vil det vist blive Alle vitterligt, at det ny Tidsrums Løsen er Grækenland og Modersmaal, Fred og Folkefrihed. Saaledes bemærker man i den sidste Tid allevegne, selv i Paris, det opgaaende Lys at et Folk er en Heelhed, ei blot i Øieblikket men ogsaa i Tidsløbet, saa det er Daarskab naar en enkelt Slægt vil løsrive sig fra de Forbigangne, som Træet fra sin Rod, og er et tyrannisk Galenskab naar man i nogensomhelst Tidspunkt vil tvinge et Folk til at synes hvad det altid fattedes Anlæg og Lyst til at være. Saaledes bemærker man ogsaa allevegne, i det Store som i det Smaa, mellem Stormagter som mellem Enkeltmænd, en Lyst til at dvæle ved hvad man kan enes om, og, saavidt muligt, undgaae Berørelsen af hvad der kan vække

Strid, en Lyst, der staaer i den klareste Modsætning til de sidste Aarhundreders Exempel, som var at glemme Enigheden om tusinde vigtige Ting og med Flid opsøge en Stridspunkt, en Anledning til al yppe Kiv, og, om muligt, undertrykke og, **[A:126]**menneskelig talt, tilintetgjøre Næsten. Mig maa nu denne Bladvending nødvendig staae klarere for Øine end mange Andre, fordi den ligger mig nærmere, eller rettere, fordi den er mig vitterlig som ogsaa foregaaet i mit Inderste og i hele min Tankegang, og det maa derfor ikke undre Hr. *Fibiger*, at jeg, langt fra at optage den Stridshandske, han med den ene Haand tilkaster, med Begjærlighed griber den anden Haand, han venlig rækker mig. Vist nok kan jeg ikke sige, at jeg nu har bedre Tro til Gavnligheden af de saakaldte Realskoler for *Drenge*, end da jeg skrev min lille Bog "om Skolen for Livet," thi havde jeg end Sind til at være falsk, saa har jeg dog den samme Indsigt som Keiser *Nicolai*, at Blændværkets Skuespil-Tid er forbi, saa hvem der nu vil udrette Noget hos Folk, der er værd at nævne, maa have Mod til at være sin Mening og Hensigt bekjendt, og derfor bekjender jeg strax, at hver Dag jeg staaer paa mine Been stadfæster mig i den Overbeviisning, at den *boglige Drenge-Skole* vel i Fortiden var et nødvendigt Onde, men er nu aldeles unødvendig, og bliver ved at *udvides* og *paatvinges* daglig meer en Landeplage. Men efterat have gjort denne Bekjendelse, saa min ærede Medborger ei skal tænke, jeg vil gjækkes, da rækker jeg ham venlig Haanden og takker ham, fordi han, uagtet sin Uenighed med mig om Realskole-Væsenet, dog alligevel ærlig og modig bekjender sin fuldkomne Overeensstemmelse med mig i Henseende til hvad ikke blot jeg, men han selv kalder min "egentlige Hovedgjenstand," Oprettelsen nemlig af **[A:127]**en *Dansk Høiskole i Soer*, aaben for hele Folkets Ungdom, fri for al den Laugstvang og alt det Examens-Stads, der findes paa de Latinske Høiskoler, og høitidelig indviet til Fædrenelandets Oplysning, Borgernes Uddannelse og Modersmaalets ære!

Nu, at to Mænd kan være fuldkommen enige om en saadan Gjenstand, og enige om at den skal gestalte sig selv, ikke efter deres eller nogen Enkeltmands, men efter Folkets eget Hoved, det kan vel synes kun en fattig Triumf, men deels har en lang Skribent-Erfaring lært mig at være nøisom, hvor Talen er om Bifald, og deels anseer jeg det alt for store Ting, at to Mænd, hinanden personlig aldeles ubekjendte, og uenige vistnok om langt flere og vigtigere Ting end en *Drenge-Skole*, ja, af saa forskjellig Tankegang, at den Ene gaaer ud fra *Mathematiken* og den Anden om ikke just fra *Poesien*, saa dog fra *Aands-Historien*, at de kan fuldkommen enes om en splinterny Plante-Skole for det fælleds Borgerliv! Ja, har det smertet mig, hidtil ikke at høre en eneste Stemme i Samklang med min om dette store Folke-Anliggende, der gennem en Række af Aar laae mig som en Steen paa Hjertet, men først ved *Folkeraadets*

Oprettelse vandt den Klarhed hos mig, at jeg kunde vise dets Sammenhæng med Alt, hvad der maa være et Folk dyrebart, Alt hvad i Danmark Kongen og Folket savner, for fuldelig at forstaae hinanden og sammenvirke til Rigets Opblomstring; har det med Rette smertet mig, da maa det ogsaa ret inderlig glæde mig, at det første Bifald skulde komme saa at sige fra Fædrelandets yderste Grændse: fra en frisindet, kyndig og dannet Medborger, der for Resten synes *saa* uenig med mig, som nogen *Dannemand* kan være; thi det forkynner, om jeg seer ret, at i dette Stykke er eller blive dog snart alle frisindede og kyndige Dannemænd enige med mig, og naar det da klarlig er *Folkestemmen*, hvad hidtil syntes kun at være Eremitens Røst i Ørken, da vil jo den *Folkelige Høiskole* reise sig, som Aladdins-**A:128**Borgen, bygt paa een Nat af tjenstagtige Aander, forbause Verden og ei blot forskjønne og forlyste, men ogsaa forbinde og forbedre Danmark! Ja, medens det syntes, som intet Menneske i hele Landet kunde forstaae, at en saadan Indretning, saalidt som nogen Livsytring, lader sig beskrive før den træder i Kraft, da erklærer pludselig den *Danske Mathematiker*, jeg har fuldkommen Ret i at de velgjørende Virkninger af en saadan Indretning lade sig *kun ane*, og da tvivler han ikke paa, jo “det hele Folk” vil dele mine lyse Anelser saavelsom mine brændende Ønsker i denne Henseende.

Sandelig, ikke blot min Patriotisme maatte være Hykleri, men jeg maatte i alle Maader være en Usling, om jeg ikke i saa glædelig en Anledning kunde taalmodig høre paa langt flere Bebreidelser, end Hr. *Fibiger* gjør mig for Mangel paa en rigtig sammenhængende Tankegang, paa et frit Overblik af Menneske- og Folke-Livet og paa Bestemthed i mine Udtryk, langt flere og langt bittere Bebreidelser for Sligt af den samme Mund, der saa ærlig, uforbeholden og hjertelig istemmer mit Ønske om en *Dansk Høiskole* og mine glade Formodninger om, at det skal blive en Folkesag og bidrage til Folkehæld, ret øiensynlig naar vi for længst er henslumrede, saa naar jeg alligevel rører ved denne Stræng, da er det ingenlunde for at beklage mig, og end mindre for at sige min ærede Medborger det mindste Ubehagelige, men blot fordi jeg troer, vi er langt mindre uenige baade om *Realskolen* og *Borgerlivet* i det Hele, end det ved første Øiekast kan synes. Jeg er nemlig ikke blot enig med Hr. *Fibiger* om, at man godt kan oprette en Deel af de saakaldte Realskoler ved Siden ad den Danske Høiskole, men jeg er ogsaa enig om, at *naar* den dannede Deel af Folket anseer dem for gavnlige, da bør de oprettes, ja, saa enig er jeg derom, at hvis jeg raadte for Rigets Skolevæsen, vilde jeg paa Timen oprette Een til Prøve og gjøre mig al mulig Umage for at Prøven kunde lykkes; thi **A:129**har jeg Ret i at Planen ikke duer, da vilde jo Prøven bevise det, og har jeg Uret, da vilde den give mig en Oplysning, hvortil jeg høilig trængde. Derfor var det mit ramme Alvor hvad jeg skrev i min

lille Bog om "Skolen for Livet," at naar kun den paatænkte Realskole ikke stod iveien for den "Danske Høiskole," da overlod jeg helst den Sag ganske til Erfaringen, og foresatte mig da kun at vise, at denne Dreng-Skole ei kunde træde *isteden for* Høiskolen, saa med Hr. *Fibiger*, som indrømmer Alt hvad jeg i denne Henseende forlanger, maa jeg, efter mine egne Grundsætninger, slet ikke tvistes om en Sag, der har saamange fornuftige Mænds Mening for sig, at den næsten nødvendig maa underkastes en ny Erfarings-Prøve. Jeg troer vist nok ikke at behøve denne ny Prøve, men hvad er een Mand, borgerlig talt, mod hele Folket, at han skulde opkaste sig til Skolemester for Livet, eller ville paatrænge dem sine Anskuelser, som, selv naar de er rigtige, kun er *dem* nyttige, der virkelig *dele* dem! Jeg er, hvad kun Faa kan og skal være: en poetisk Historiker, for hvis Øine den store Erfarings-Kreds ligger udbredt, og desuagtet har jeg behøvet hele den daglige Erfaring, mine egne Børns Dannelse gav mig, for at aflægge den dybt indgroede Fordom om den *boglige Dreng-Skoles* Nødvendighed og Nytte, og en stor Nar maatte jeg da være, om jeg enten forlangde, at alle mine Medborgere skulde snakke mig efter Munden, skjøndt denne *Eftersnakken* netop er Dreng-Skolens dødelige Synd, eller at de, ved at spise en af mine Bøger eller dem allesammen op, skulde levende tilegne sig mit historiske Blik og min daglige Erfaring, hvad jeg netop paastaaer hører til de Umuligheder, Bogormene i tre Aarhundreder med Flid har stræbt at bevise. Kun da fordi jeg seer, at Hr. *Fibiger* har selv langt bedre Forstand paa Dreng-Skolens *Brøst* end de Fleste, og ynder kun den saakaldte *Realskole*, fordi han troer, den behøves for at give "tilkommende Bestyrere af større Arbeidsanlæg det dem nødvendige videnskabelige Grundlag," kun derfor vil jeg prøve at forklare mig lidt nøiere, og tør haabe, at om vi end ikke derved blive mindre uenige end vi er, han vil see, vi er det dog lidt mindre, end han syntes.

Først maa jeg da erklære, at det er ingenlunde Vexelvirkningen mellem Vidskaben og Livet, jeg har det mindste imod, da det tvertimod er den, jeg paa alle Maader og i alle Retninger ønsker at see fremmet, saa vi er blot uenige om Dreng-Skolen som et Middel dertil, da jeg troer, det nytter ikke at læse om Sysler, som man ikke kjender, men skader meget i Opvæksten at vænnes til Stillesidden, legemlig Dovenskab og Bogormevæsen, naar vort Fremtids-Kald udkræver netop det Modsatte for at rygtes med Lyst og med Held. Det er sandt, jeg ønsker ikke mit Fædreland mange *Fabrikherre* og hvad man kalder store Arbeids-Anlæg, fordi jeg er vis paa, man ogsaa kan købe Guld for dyrt, saa jeg beundrer Meget i den *Engelske* Virksomhed, som jeg derfor aldrig kunde ønske efterlignet hos os; men selv i modsat Tilfælde vilde jeg fraraade de *boglige* Dreng-Skoler for Arbeidslivet, som uhensigtsmæssige, da det hverken er ved saadanne England har naaet sin mageløse Høide,

eller kan i Regelen blive fra dem, praktisk virksomme Mænd vil udgaae med det sikke Blik for hvad der efter Omstændighederne til Fordeel lader sig drive, og med den levende Deeltagelse for det såkaldte "grove Arbeide," som enhver dygtig Bestyrer maa have, om han end ikke selv tager Haand i med. Hvor indtaget jeg derfor end kunde være for de store Arbeids-Anlæg, vilde jeg dog ligefuldt fraraade de saakaldte Realskoler, men kun ivrig anbefale allehaande Værksteders Oprettelse ved den Folkelige Høiskole, og hvem kan i Grunden tvivle om, at vi i Ungdommen langt bedre forstaae og langt snarere forlystes ved videnskabelig Oplysning om hvad vi i Opvæksten mekanisk har drevet, end vi efter en boglig Optugtelse blive fortrolige med, føle Drift til og finde Smag i det os fremmede og, som det synes, halv uværdige Arbeide. I **A:131**alt Fald vil Hr. *Fibiger* strax see, at Vexelvirkningen mellem de daglige Sysler og Vidskaben derom, vil være tilstrækkelig sikkert ved Oprettelsen af saadanne Værksteder i Høiskole-Byen, som fra alle Sider maae findes tilraadelige, baade fordi en Deel Haandværkere derved fandt en Adgang til Høiskolen, de maaskee ellers maatte savne, og fordi alle nye Opdagelser *der* under de gunstigste Omstændigheder kunde prøves. Ogsaa i denne Henseende aabner en Dansk Høiskole i Sorø os smilende Udsigter, thi hvor Høiskolen saaledes er Grundeier, kan den, saa at sige, udrette Alt hvad den vil og har Forstand til at fatte.

Men, spørger Hr. *Fibiger* meget rigtig: hvad skal vi gjøre med vore Drengene i Opvæksten, naar de ei skal gaae i Skole og vi dog heller ikke vil sætte dem i Lære, hvor Selskabet gemeenlig kun er slet? Dette er vistnok et stort Spørgsmaal netop for os af Middelstanden, men først maae vi nu huske, det er *kun* for os, som kun er en lille Deel af Folket og finder nok Skoler, naar vi ønske dem, uden at det Offentlige behøver at bebyrdes med Omsorgen, og dernæst spørger jeg enhver opmærksom Tilskuer, om det *Selskab*, der sædvanlig findes selv i vore *Latinskoler*, virkelig er saa udsøgt? Jeg, efter min Erfaring, maa benægte det og vilde i Nødsfald heller betroe mine Sønner til et Værksted, hvor de idetmindste havde noget Bedre at tage *Hænder* i; men hvorfor har vi ikke i Hovedstaden og de større Kjøbstæder, hvad let lod sig bringe istand: *Arbeids-Skoler*, hvor vore Drengene under god Opsigt kunde beskæftiges nogle Timer om Dagen med en eller anden nyttig Haandgjerning? Selv om de i sin Tid skulde omgaaes ene med Bøger, vilde det være en stor Vinding for dem, og dobbelt skulde jeg mene, hvis de har anden Bestemmelse, medens *den* aandelige Underholdning, Børn har godt af, vist vilde smage meget bedre og frugte meget mere, naar det var en Vederkvægelse og en fri Sag, end naar *det*, hvortil i Grunden Ingen kan tvinges, skal være en tvungen Sag, og *den* Boglighed, der kun kan **A:132**smage og gavne Enkelte i Manddommen, drives mod Naturen af Drengene.

Dog, Fordommene er her saa mange og saa rodfæstede, at det har kostet mig en svær Kamp med mine egne Sønners Opdragelse endogsaa kun nogenlunde at følge Naturens Krav og min Overbeviisning, saa det nytter ikke at bestride dem med en Pen, men jeg skyldte dog Hr. *Fibiger* den Forsikkring, at det hverken var Lediggang eller slet Selskab, jeg vilde anbefale Drengene, og jeg vil nu slutte med den Forsikkring, at jeg er langt fra at give vore Skolemænd al Skylden for vort bagvendte Skolevæsen, som de jo ingenlunde har skabt men arvet og er selv fra Barnsbeen afrettede til at beundre og til at udvide, om de kunde, selv til de Umælende. Jeg undskylder dem tvertimod alt hvad jeg kan, som blandt andet min Haandbog i Verdenshistorien viser, men man burde heller ikke optage mig det ilde, naar jeg gjør opmærksom paa, at *Drengalderen* endnu mindre er skikket til *grammatikalsk* eller *mathematisk Hovedbrud*, end de toaars Plagge er skikkede til at trække Plov og Vognmandslæs.

N. F. S. Grundtvig.
